

Розвиток творчих здібностей школярів на уроках художньої культури

Інна ФЕЛЮЩЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент, вчитель-методист,
вчитель художньої культури

Концептуальними засадами нової освітньої галузі «Естетична культура», що ґрунтується на взаємозв'язку художньої культури суспільства і внутрішнього духовного світу особистості та реалізує ідею «людина в культурі–культура в людині», є цілісний художньо-естетичний розвиток особистості на основі взаємодії різних видів мистецтва і координації знань, умінь та уявлень, набуття яких необхідне для формування у свідомості учнів поліхудожнього та полікультурного образу світу.

Світова художня культура має стати для школярів підручником життя, оскільки здатна допомогти їм пізнати світ, знайти відповіді на запитання, що їх хвилюють, художніми образами передати інформацію, підтверджуючи так свою вагому роль носія просвітництва й освіти [5].

Оскільки світова художня культура – це, до певної міри, новий навчальний предмет, розроблення педагогічних технологій і методик його викладання є актуальним питанням сьогодення. Тому вважаємо за доцільне запропонувати свій підхід до викладання світової художньої культури в школі.

Основними завданнями, що поклали перед учителем світової художньої культури, є:

1) передача учням необхідної інформації, що впливає на підвищення рівня їх інтелектуального, загальнокультурного й творчого розвитку та художньо-естетичної освіченості;

2) пошук способів пізнання художнього світу різних епох та формування вмінь визначати стильові особливості творів мистецтва;

3) формування вмінь аналізувати й порівнювати явища світової художньої культури, що впливають на естетичні почуття учнів, розширюючи коло знань, понять, світогляд [6].

Виховні та пізнавальні функції світової художньої культури реалізуються через аналіз художніх творів, що дає можливість учням виробити систему культурологічних, загальномистецтвознавчих знань і збагатити творчий досвід; сформувати загальнохудожні орієнтири, загальнокультурну ерудицію та емоційну культуру; розширити гуманістичний світогляд і вдосконалити вміння цілісного творчого засвоєння художнього світу [1].

Основою діяльності вчителя світової художньої культури і школярів є художньо-педагогічне спілкування як таке, що сприяє ефективності творчої навчальної діяльності учнів. У важливих освітніх документах (Державна національна програма

«Освіта» (Україна XXI століття), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Національна доктрина розвитку освіти, Державна програма «Вчитель», Концепція педагогічної освіти, Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти) наголошується на важливості всебічного розвитку особистості, здатної творчо включатися в життєдіяльність шкільного колективу.

Унікальним середовищем виховання людини, особливим соціумом, в якому індивід, залучений до одвічних людських цінностей, має змогу вдосколюватися духовно, емоційно й інтелектуально, розвиваючи свої творчі можливості, є світова художня культура. На уроках світової художньої культури школярі залучаються до активної творчої діяльності, в процесі якої народжується «емоційний інтелект», інтенсивно розвиваються творчі можливості, відбувається творче співпереживання та особистісне осягнення пізнавально-виховних масштабів світової художньої культури [6].

Тому основною метою уроків світової художньої культури є залучення кожного учня до активної творчої діяльності, а саме: написання відгуків та рецензій на відвідані художні виставки і театральні постанови, проведення конкурсів на кращий план шкільного інтер'єру та кабінету художньої культури, організація й проведення свят, вечорів, олімпіад, що дає дітям можливість реалізувати свій творчий потенціал, осягнути красу навколишнього світу і зрозуміти значущість світової художньої культури для власного розвитку.

Світова художня культура активізує, збуджує особистісні фактори сприйняття школярами художніх творів, породжує значний пізнавально-мотивований інтерес до них, сприяє усвідомленню опануванню загальнолюдських цінностей і викликає дієві мотиви, які є двигуном будь-якої діяльності. Адаже лише мотивована діяльність спонукає до оволодіння необхідними умінями й навичками для

задоволення інтересів, пізнання нового, долання творчих перешкод на шляху досягнення бажаних результатів у процесі творчої діяльності [2].

Формування у школярів мотиву досягнення як прагнення до творчого успіху та потреби домогтися нових звершень порівняно зі своїми попередніми відбувалося за певними законами: 1) потреба з'являлася й розвивалася тільки в процесі систематичної творчої діяльності; 2) всі нові потреби формувалися за типом звички; 3) становлення потреби полегшувалося, якщо діяльність забезпечувала учням позитивний емоційний стан; 4) важливою умовою розвитку потреб є перехід від репродуктивної діяльності до творчої; 5) потреба зміцнювалася, якщо усвідомлювалася її особистісна і соціальна значущість [4].

До розвитку потреб школярів спонукають завдання-запитання, що дозволяють їм реалізувати свої творчі можливості, спираючись на власний досвід. Наведемо приклади:

1. Які декорації Ви використали б, якби були художником і писали портрет Робесп'єра?

2. Як Ви думаєте, про що мріє жінка, зображена на полотні Леонардо да Вінчі «Джоконда»?

3. Які асоціації виникають у Вас, коли слухаєте арію Іоанни з опери П.Чайковського «Орлеанська діва»?

4. Якби Ви були художником-іконописцем, чи запросили б позувати для образу Богоматері будь-яку дівчину, яка Вам подобається, чи Вас щось зупинило б?

5. Як, на Вашу думку, складеться доля учениці Смольного інституту, зображеної на портреті пензля Дмитра Левицького?

6. Уявіть собі гіпотетичну ситуацію – зустріч Робінзона Крузо і Гулівера в Англії. Як, на Вашу думку, відбудеться їхнє знайомство?

7. Який еталон відображає Ваше уявлення про красу: «Портрет цариці Нефертіті» (невідомий автор), «Венера Мілоська» О.Антиоха, «Джоконда» Леонардо да Вінчі, «Красуня» Б.Кустодієва, Сінді Кроуфорд (рекламна фотографія)?

8. Чому ліра (або кіфара), яку в свій час прославили бог Аполлон і герой Орфей, вважається символом мистецтва і культури?

9. Який вид мистецтва описав М.Пруст у фрагменті: «...оттого ли, что на нём играл солнечный луч, оттого ли, что, вслед за движением моего взгляда ... на нём переливался, то вспыхивая, то вновь погасая, причудливый пожар, – спустя мгновение, окно это горело переливчатым блеском распущенного павлиньего хвоста, затем трепетало и волновалось огненным фантастическим ливнем, низвергавшимся с высоты мрачных каменных сводов по влажным, шедших передо мною с молитвенником в руках, в глубину отливавшего радужными цветами сталактитового грота...». Аргументуйте свою думку.

10. Уявіть, що Ви – правитель острова «Утопія», описаного в однойменному творі Т.Мора. Які нововведення Ви б запропонували?

11. Що, на Вашу думку, замислив «Демон» М.Врубеля?

12. Які алегорії використав Г.Аполлінер у творі «Зарізана голубка і фонтан»?

13. Ви – художник-кубіст. Що Ви зобразили б на полотні «Ерос і цивілізація»?

14. Чому провісником літератури абсурду в Україні вважається «Сфінкс» О.Влизька? Аргументуйте свої погляди.

15. Якби Ви були міністром культури, які зміни в сучасному кінематографі рекомендували б?

Змістовою основою запропонованих творчих завдань-запитань на усне малювання, створення літературних мініатюр, художніх композицій тощо є світова художня культура, художньо-естетична діяльність [3].

До розвитку потреб школярів спонукає і виконання творчо-реферативних робіт, теми яких ретельно добираються з урахуванням їхніх інтересів. Наведемо приклади таких тем: «Антична скульптура – гімн людині», «Давньогрецький театр – колиска світового театрального мистецтва», «Італія – батьківщина оперного мистецтва», «Імпресіонізм – нове

бачення світу», «Едіт Піаф – королева французької пісні», «Франція – батьківщина кінематографа», «Бітлз – символ молодіжної музики ХХ століття», «Мейсельська порцеляна», «Класики віденської школи», «Давньоруська ікона» тощо. У кожній запропонованій учням творчо-реферативній роботі фундаментом теоретичного дослідження є світова художня культура, художньо-естетична, творча діяльність особистості.

Учні, які отримують відмінні оцінки за творчо-реферативні роботи, доповідають про результати свого творчого пошуку на уроці, використовуючи при цьому репродукції, фотоілюстрації, відео- й аудіо-записи, поезію, фрагменти інсценівок. Такий підхід до презентації творчо-реферативних робіт спонукає їх до реалізації власних творчих можливостей, дає змогу засвідчитися в необмеженому потенціалі виховного впливу світової художньої культури на становлення й розвиток їх особистісних уявлень про красу навколишнього світу, естетично-чуттєву значущість художніх творів, загальнокультурну ерудицію та гуманістичний світогляд [1].

Ефективному формуванню у школярів прагнення до творчого успіху сприяє і творча репрезентація основотворчих понять світової художньої культури. Наприклад, щоб зрозуміти мову натюрморту, необхідно «оживити» його образи-речі, вдихнути в них струмінь життя, виходячи з того, що кожна річ має свій характер, свою душу. Тільки розуміння речей як одухотворених предметів дозволяє учням опанувати таємницю натюрморту, зрозуміти взаємозв'язки між його образами, об'єднаними в композицію. Для школярів створюються відповідні умови художньо-творчої практичної діяльності, під час якої вони мають змогу реалізувати свої творчі здібності.

Наведемо фрагмент уроку. Готуємо два столи, на одному з яких безсистемно розташовано різні речі: книжки, тканина, свічник, скульптурний портрет, колоски пшениці, ваза з квітами, хустинка, люстерко, защіпка для волосся, портрети, фотографії, яблука, опудало птаха; другий стіл – вільний. Перше

творче завдання полягає в тому, щоб кожний з учнів вибрав певну річ і, перевтілюючись у цей образ, розповів про неї від першої особи. Наприклад, «Я – книжка...». Учням дуже подобаються ігрові моменти на уроці, вони охоче включаються до такої творчої діяльності.

Для ефективної роботи на уроці школярам демонструється приклад (проводиться попередня підготовча робота). Вживаючись в образ свічника, учениця розмірковує так: «Колись я була маленькою насінинкою, яку вітром віднесло від батька-дерева. Я впала в м'яку землю і проспала в її ніжних обіймах до весни. Але минули не одна зима, і не одне літо, перш ніж я проросла і доторкнулася до теплих промінчиків сонця, подякувавши за його ласку. Незабаром я перетворилася на молоде деревце. Та прийшов цар природи – могутній чоловік і зрубав мене. І хоча я ще не знав, що буде зі мною, але вірив: є людина, яка не завдасть шкоди. Багато випробувань випало на долю, перш ніж я потрапив до золотих рук майстра. Він зробив з мене витончений, елегантний свічник і вдихнув життя. З тих пір минуло багато років. Я пережив не одне покоління хазяїв: багатих і бідних, розумних і не дуже. За цей час стерся блиск на моєму тілі, не одна свічка сльоза обпекла мою душу... Сьогодні я вже старий і нікому не потрібний. Люди майже не згадують про моє існування: у них з'явилась електрика. Та я не жалкую за своїм життям: воно було щасливим, бо належало людям!».

Учні в своїх іграх-мріях, відтворюючи певний образ натюрморту, підсвідомо передають власні потаємні думки та переживання, які в реальному житті маскують нігілізмом та байдужістю. На цьому уроці їм пропонується створити свої композиції з виготовлених речей, придумати й пояснити назву майбутнього натюрморту.

Результати роботи засвідчують, яким важливим є гендерний підхід під час такої діяльності. Дівчатам притаманне романтично-творче мислення, а складовими їхніх натюрмортів є колоски пшениці, книги, ваза з квітами, хустинка, люстерко, защіпка

для волосся, портрети, фотографії тощо. Романтичними є й назви композицій: «Місячне сяйво», «Замріяна душа», «Дівочі мрії», «Шалене кохання», «Біль серця». Юнаки виявляють більшу схильність до філософських роздумів. Як приклад, така робота одного з учнів. На тлі темно-вишневої скатертини він поставив макет людського черепа та розгорнуто перед ним книжку. «Люди народжуються й помирають. Між цими періодами вони, закохавшись, страждають, переживають безліч різних негативних емоцій. Тоді навіщо людина живе? Я думаю, що сенс людського життя в його пізнанні, а це пізнання таке саме безкінечне, як життя Людини на землі. Тому свою композицію я назвав «Вічність».

Ця форма роботи дозволяє «оживити» речі в уяві учнів, зрозуміти їхню художню образність та співвіднесеність у композиції, дає змогу кожному, з огляду на творчі можливості, розкрити власну індивідуальність, акторські здібності, виявити такі якості творчої особистості, як фантазія, оригінальність, імпульсивність, почуття гумору, сміливість уявлень і мислення. Під час художньо-творчої діяльності школярів виявляється їхнє естетичне ставлення до навколишнього світу та його творче бачення.

Вивчення світової художньої культури неможливе без розуміння основних естетичних категорій, що відіграють значну роль у сприйнятті й оцінюванні художніх творів, дають імпульс до творчості. Наведемо фрагмент уроку, на якому розглядається естетична категорія прекрасного. Під звуки «Місячної сонати» Л.Бетховена змінюються слайди із зображенням жіночих портретів Ф.Рокотова, В.Серова, Рафаеля, К.Брюллова, Д.Левицького, Леонардо да Вінчі та ін. Учні розповідають біблейську легенду про Єву – загадке створіння, читають вірші О.Блока, О.Пушкіна, Н.Гумільова, С.Єсеніна, В.Маяковського, присвячені жінкам.

Для загострення почуттів звучить музика Г.Свиридова «Метель», В.Моцарта «Маленькі фантазії», виконується романс Ю.Звєздинського «Очарована, околдована». Живе спілкування з художніми творами дає змогу школярам відчувати й зрозуміти прекрасне, показує можливість піднесення людських почуттів через художні образи, викликає катарсис, очищення, дозволяє реалізувати творчий потенціал. Під час виконання творів (складання і читання віршів з елементами акторської майстерності, виконання романсів і пісень) учні залучаються до художньої творчості, опановують зміст художнього образу, виявляють індивідуальність та мають змогу творчо самореалізуватися.

На уроках світової художньої культури діти демонструють свої поетичні, пісенні, акторські обдарування, високий рівень розвитку образного мислення, фантазію, оригінальний підхід у вирішенні творчих завдань, здібність до моделювання і використання різних способів творчої діяльності. Поштовхом до розвитку креативних здібностей і якостей творчої особистості є такий вид творчої

діяльності, як інсценівка, спрямований на формування асоціативно-образного мислення, уяви, співтворчості, фантазії.

Наведемо фрагмент уроку з теми «Культура античної доби».

Дев'ять муз: Калліопа (епічної поезії), Евтерпа (лірики), Ерато (любовних пісень), Мельпомена (трагедії), Талія (комедії), Терпсихора (танців), Кліо (історії), Уранія (астрономії) та Полігінія (священних гімнів), перебиваючи одна одну, розповідають Аполлону, покровителю всіх видів мистецтв, трагічну історію кохання Орфея та Евридики (ролі виконують самі учні).

Емоційний настрій, створений учасниками цього невеликого театрального дійства, дозволяє учням дібрати художні твори на тему Орфея, який оплакує свою Евридику (робота Сеона «Плач Орфея», музичні твори Глюка, Оффенбаха, художні твори Моро та ін.).

Перед учнями окреслюється коло запитань:

1. Чому ви обрали саме цей твір?
2. Які асоціації та емоції виникають у вас під час його аналізу?
3. Якими виражальними засобами, на вашу думку, досягаються певні настрої художнього твору?

До виконання подібних завдань учні ставляться позитивно, бо їх вирішення вимагає творчої насаги, самостійного пошуку і вміння працювати з культурологічною, мистецтвознавчою, історичною літературою, довідниками, енциклопедіями. Обговорення, в якому беруть участь школярі, відбувається в атмосфері гарячих дискусій, зіткнення думок та вражень, зацікавленості. Це сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу і розвитку таких якостей творчої особистості, як надзвичайна напруженість уваги, цілісність сприйняття, відхід від шаблону, висока самоорганізація.

На уроці школярам пропонується у письмовій формі відповісти на такі запитання: «Придумайте ім'я для десятої музи. З яким видом мистецтва ХХІ століття воно буде пов'язане?». Письмові роботи одних учнів пропонуються іншим, вони повинні написати рецензію. Отже, кожний виступає у ролі критика. Учні-автори мають змогу аргументовано захистити свою роботу, відповісти на запитання та зауваження, решта оцінюють виступ критика, аргументованість і глибину його суджень. Спільне обговорення різних поглядів і підходів до вирішення поставленого запитання, групова дискусія, критичність висловлювання сприяють розвитку творчого потенціалу школярів.

Необмежені можливості мають нестандартні уроки, позбавлені звичних шаблонів: урок-конференція, урок-диспут, урок-мандрівка, урок «клуб кмітливих і винахідливих», урок-змагання, урок-загадка, урок-гра, урок-вистава, урок-поема, урок-драматизація, урок-казка, урок-діалог культури тощо. Тому навіть така проблема, як виклад теоретичного матеріалу, пов'язаного з поняттями художніх методів та стилів, вирішується без ускладнень.

Водночас деякі наукові терміни та поняття (барокко, рококо, ампір, сюрреалізм, модернізм, арабеска, макама, терми та ін.) є новими для учнів. Вони ще не усвідомлюють суті художніх стилів як світоглядної характеристики епохи, певного покоління, окремого митця, бо звикли до заучування напам'ять наукових формулювань як догм. Тому, виходячи з особливостей світової художньої культури, її виховного впливу на школярів та їхніх індивідуальних здібностей до образного мислення, ми репрезентуємо метод «зворотного шляху».

Зокрема, визначення художнього методу імпресіонізму необхідно розпочати з аналізу найхарактерніших для цього напрямку творів мистецтва. Зіставляючи свої враження від «Руанського собору» та «Схід сонця» К.Моне, «Місячного світла» К.Дебюссі, «Останньої пісні» П.Верлена, учні під час роздумів виявляють те спільне, що об'єднує ці художні твори: особлива одухотвореність, глибока захопленість красою природи, безпосередність сприйняття життя, непередбачені погляди і ракурси фігур, відчуття яскравого сонячного світла, багатство кольорів природи, вібрації світла й повітря, прагнення митців різними засобами виразності втілити короткочасні враження. Така робота сприяє розвитку в школярів умінь аналізувати, порівнювати, систематизувати, виділяти основне, давати визначення.

На уроці учням пропонується назвати прізвища відомих імпресіоністів і намалювати їхні творчі портрети (домашнє завдання). Вони доповідають з великим ентузіазмом, розкриваючи етапи життя і творчості О.Ренуара, К.Моне, К.Пісарро, А.Сіслея, О.Родена, К.Дебюссі, М.Россо, М.Равеля за допомогою відео- та аудіозасобів, репродукцій відомих картин, ілюстрацій, таблиць. З кожним учнем проводиться попередня підготовча робота з урахуванням його індивідуальних можливостей та генетично зумовлених обдарувань.

Учням, які мають високий рівень загальної культури й розвинене образне мислення, можна запропонувати розповісти про великого імпресіоніста від першої особи. Наприклад, «Я – Едгар Дега народився в родині великого фінансового буржуа, здобув блискучу академічну освіту. Багато мандрував, що, безумовно, вплинуло на мої ранні роботи. Однак прагнення до реалізму, відображення дійсності, нових сюжетів привели мене на іподром та за лаштунки театру, де я відкрив для себе чарівний та казковий світ...». Під час розповіді учень демонструє роботи Е.Дега «Блакитні танцівниці», «На пергонах» та ін., аналізуючи їх [7].

Під час добору навчального матеріалу для уроків світової художньої культури використовуються мистецькі твори різних художніх напрямів, осмислення яких сприяло б активізації пізнавальної діяльності учнів та їх бажанню творчо мислити. Наприклад, аналізуючи картину Тіціана «Несення хреста» для досягнення реакції школярів, адекватній задуму твору, увага зосереджується на таких

запитаннях: «Які, на Вашу думку, життєві явища зображено на полотні Тіціана «Несення хреста»?», «Що символізує собою ця картина?», «Який світоглядний ідеал виражено в ній?», «Якими художніми засобами Тіціан цього досягає?». На ці запитання більшість учнів дають відповіді самостійно, аргументуючи їх. Але деяким дітям зробити це дуже складно, хоча бажання є. Щоб допомогти їм визначити основну ідею твору Тіціана, пропонується знайти відповіді на поставлені запитання, звертаючись до підручників та посібників із мистецтвознавства.

Осягненню глибинного замислу полотна Тіціана «Несення хреста» допоможе музичний твір Томазо Альбіноні «Адажіо», який чудово передає настрій та відчуття картини. Оскільки музика має надзвичайну силу емоційного впливу, на уроках світової художньої культури доцільно використовувати методи цілісного аналізу художніх творів, що базуються на активізації пізнавальної діяльності учнів. Це передбачає проблемний виклад інформації та розвиток таких перцептивних особливостей сприйняття, як цілеспрямованість, увага, зосередженість, емоційно-почуттєвий відгук.

Різні види мистецтва взаємодоповнюють і взаємозбагачують образно-виражальні можливості один одного, наповнюючи й розширюючи ліричний образ від сприйняття кожного з видів мистецтва. Відповідно до цього на уроках світової художньої культури учні вчать виявляти в споріднених образах схожі моменти, аналізуючи мистецькі твори, виконують творчі завдання, що спрямовуються на розвиток естетичної культури та гуманістичного світогляду [1].

Можливість методу порівняльного аналізу значно зростають у разі використання комплексної взаємодії мистецтв. Так, порівнюючи новелу П.Меріме «Кармен», відому оперу «Кармен» Ж.Бізе та картину французького художника Т.Шассеріо «La Petra Camera» під час вивчення романтизму як художньо-естетичного напрямку, учні, зіставляючи різні світоглядні позиції митців, доходять висновку: незважаючи на єдину сюжетну лінію названих творів, кожен з них створив свою, не схожу на інших, героїню.

Дискусію в класі обов'язково викличе життєва філософія Кармен: ніхто не повинен володарювати над коханням, бо воно є вільним і мінливим. Наведемо опорні запитання дискусії: Що таке кохання? Як Ви розумієте слова Святого Августина «Міра кохання – це кохання без міри»? Чи можна принести в жертву кохання честь і порядність? Чи можуть жити поруч кохання і злочинство?

Образ Кармен змальовано через народні пісні й танці (циганська пісня, хабанера, сегіділья), фрагменти яких на уроці можуть виконати учні, які займаються в хореографічних колективах. Музика, що характеризує Кармен, сповнена вогненного темпераменту, притаманного народним іспанським та циганським культурам. Характеристика головної героїні впливає із самої природи цього образу:

Кармен – дитя природи, і її змальовано через народну пісню і танець.

Спокусливу красу циганки та її неприборкану вдачу відзначаємо, наводячи рядки з віршів О.Блока:

*Как океан меняет цвет,
Когда в нагромождённой туче
Вдруг полыхнёт мигнувший свет, –
Так сердце под грозой певучей
Меняет строй, боясь вздохнуть,
И кровь бросается в ланиты,
И слёзы счастья душат грудь
Перед явленьем Карменситы.*

Напружений ритм і пристрасність іспанського танцю, що увібрав у себе вихор народних свят та величність ритуальних танців, для багатьох художників були джерелом натхнення під час написання полотен. Яскравим прикладом є робота пензля Шассеріо, на якій зображено іспанських танцюристів в їхній пристрасності та розкутості. Великий художник романтичного живопису прагне донести до глядача містерію танцю.

З великим інтересом учні виконують самостійну творчу роботу: дібрати художні твори на подібні теми (Е.Мане «Лола із Валенсії», «Іспанський балет», Г.Курбе «Іспанська танцівниця Адела Герреро», М.Мусоргського «Картинки з виставки» тощо). Лише значний інтерес до теми, що вивчається на уроці, спонукає їх долучитися до інтелектуально-пізнавального процесу, який дає змогу виробити систему теоретичних, загальнокультурознавчих та культурологічних знань, виражених такими поняттями, як світова художня культура, художній образ, засоби художньої виразності, жанрове та тематичне розмаїття тощо.

Поштовхом до пізнавальної діяльності учнів, в основі якої лежить потреба, є їхнє бажання виявляти в споріднених художніх образах схожі моменти і контрасти. Наприклад, зіставляючи картини на відомий сюжет Тіціана «Марія Магдалина, що кається» та П'єра Пювіса де Шаванна «Магдалина», учні зазначають, що ці твори мають значні відмінності. Вони доводять: для художників епохи Відродження важливо було відтворити людину в її тілесній та духовній довершеності. Тіціан геніально зображує душевну скорботу Магдалини: сльози на прекрасному обличчі, припухла верхня губа, почервоніла шкіра над нею, спрямований у небо повний каяття тривожний погляд. Зіставляючи дві картини з відомим сюжетом, діти висловлюють думку, що на картині французького живописця немає атрибутів Магдалини, котра кається, лахміття замінено на білу накидку, що прикриває коліна. Обличчя її виражає не муку каяття, а скоріше тиху радість спокійних роздумів. Магдалина Пювіса породжена не християнською містиккою, її місце – серед богинь і муз.

Одним із найефективніших методів розвитку в школярів здібності до цілісного освоєння художнього світу є метод порівняльного аналізу, суть

якого полягає в тому, що, зіставляючи позиції митців або героїв художнього твору, вони спиняються на тій з них, яка більше відповідає загальнолюдським цінностям [3]. Прикладом може бути зіставлення трактування смерті двох видатних балерин – Анни Павлової та Галини Уланової, які в різні часи з великим успіхом танцювали «Лебедя» Сен-Санса (демонструються фрагменти відеозаписів).

Порівнюючи творчу манеру виконання великих балерин, учні зазначають, що А.Павлова виражала в танці приреченість і неминучість смерті, а Г.Уланова протестує проти неї, бореться і відстоює право на життя. Творчі групи, які працюють над цим питаням, з'ясовують, що А.Павлова створювала образ Лебедя на початку ХХ ст., коли в мистецтві й культурі панували футуризм, символізм, акмеїзм – кризові явища, що стали вираженням настроїв безсилля, безнадії, відчаю, несприйняття навколишнього світу.

Наука та людство розглядають смерть як неминучість вічного життя і боротьби, що найбільше відповідає гуманістичним уявленням про неї. Збирання статей, музичних записів, репродукцій, опрацювання першоджерел сприяє долученню учнів до інтелектуально-пізнавального процесу, який допомагає їм знайти відповіді на ті запитання, що їх цікавлять і розвивають образне мислення.

На уроках світової художньої культури використовуються також завдання, спрямовані на накопичення дітьми знань та вмінь творчо оперувати ними. Наведемо приклади.

1. Викреслити зайве:

а) Химера, Цербер, Геракл, Лернейська гідра, Медуза Горгона, Німейський ліс, Тифон, Сфінкс;

б) Софокл, Поліклет, Еврипід, Сафо, Гомер, Аристотель, Аристофан, Скопас, Перикл, Анакреонт;

в) драма, Близький Схід, геометрія, мінарет, буди́ни, Араві́л, скульптура, мініатюра, Богоматір, політеїзм, індивідуалізм, Кааба, Далекий Схід, іслам, арабески, Коран, слово, монотеїзм, алгебра, теократична держава, маріонетки, мечеть, зображення;

г) Боецій, Петрарка, Пікоделла Мірандола, Леонардо, Августин, Рабле, Колумб, Абельяр, Шекспір, Магеллан, Коперник, Тіціан, Бернард Клервосський, Микола Кузанський, Мікеланджело, Фома Аквінський, Боттічеллі, Бокаччо, Данте, Сервантес, Бах;

д) оптимізм, Врубель, інтуїція, Бальмонт, об'єктивізм, символізм, Сомов, розум, Бенуа, Бодлер, песимізм, буденність, Леся Українка, Рембо, міфотворчість, Репін, трагічність, Брюсов;

є) світ абсурду, Сартр, експресіонізм, суспільна людина, людина у світі, Далі, сюрреалізм, Малевич, екзистенціалізм, абсолютизація відчуження, Хайдеггер, світ у людині.

2. Уявіть, що Ви – людина античної доби (середньовіччя, Відродження, Нового часу). Охарактеризуйте своє світосприйняття, використовуючи термінологію свого часу. Якою, на Вашу думку, була творча людина тих епох?

3. Проаналізуйте художній твір, який Вам до вподоби, й оцініть його естетичну значущість, художню цінність та гуманістичну спрямованість (Рафаель «Сікстинська мадонна», Еріх «Ангел останній», репродукції Андріївської церкви у Києві (архітектор Б.Растреллі), Боттічеллі «Народження Венери», Леонардо да Вінчі «Мадонна Літта», Рубенс «Знімання Христа», Ренуар «Парасольки»).

Засвоєння учнями знань зі світової художньої культури обов'язково має бути мотивованим. Поняття «мотивація» в психолого-педагогічній науці визначається як процес, у результаті якого певна діяльність набуває особистісного сенсу, сприяє розвитку та стійкості інтересу, перетворює зовні задані цілі у внутрішні потреби особистості. Саме мотивований процес активізує пізнавальну та творчо-пошукову діяльність учнів на уроках світової художньої культури.

Отже, використання творчих завдань на уроках світової художньої культури сприяє ефективному формуванню у школярів прагнення до творчого успіху, самореалізації та самовдосконалення. Виконання творчих завдань передбачає збудження інтересу, потреби розвивати творчі можливості та бажання опанувати світ художньої культури, що завдяки своїй поліфункціональній та художньо-образній природі має можливість культивувати духовність, формувати естетичне середовище, культурну атмосферу життя, створює гармонію понятійного й образного, забезпечує комплексність формування творчої особистості.

Література

1. *Богоявленская Д.Б.* Пути к творчеству / Д.Б. Богоявленская. – М.: Знание, 1981. – 96 с.
2. *Вайцвайг П.* Десять заповедей творческой личности / П.Вайцвайг. – М.: Прогресс, 1980. – 192 с.
3. *Волощук І.С.* Науково-педагогічні основи формування творчої особистості / І.С. Волощук. – К.: Педагогічна думка, 1998. – 159 с.
4. *Моляко В.О.* Концепція виховання творчої особистості / В.О. Моляко // Радянська школа. – 1991. – №5. – С. 47.
5. *Момот Л.Л.* До проблеми формування творчих здібностей у процесі навчання / Л.Л. Момот, Л.В. Шелестова // Педагогіка і психологія. – 1997. – №2. – С. 53–59.
6. *Савінок С.С.* Творчі здібності у площині формування творчої особистості учня / С.С. Савінок. – К., 2005. – 154 с.
7. *Фелющенко І.В.* Формування творчої особистості старшокласника засобами світової художньої культури / І.В. Фелющенко. – Херсон, 2005. – 136 с.

прагнення до творчого успіху, самореалізації та самовдосконалення. Доводиться: виконання творчих завдань сприяє збудженню інтересу, потреби розвивати творчі можливості та бажання опанувати світ художньої культури. Це дає змогу культивувати духовність, формувати естетичне середовище, культурну атмосферу життя, створює гармонію понятійного й образного, забезпечує комплексне формування творчої особистості.

Ключові слова: світова художня культура, творчо-реферативні роботи, естетична культура, образне мислення.

Інна ФЕЛЮЩЕНКО

Развитие творческих способностей школьников на уроках художественной культуры

В статье обосновывается, что использование творческих заданий на уроках мировой художественной культуры способствует эффективному формированию у школьников стремления к творческому успеху, самореализации и самосовершенствованию. Доказывается: выполнение творческих заданий способствует пробуждению интереса, потребности развивать свои творческие возможности и желание овладеть миром художественной культуры. Это даёт возможность культивировать духовность, формировать эстетическую среду, культурную атмосферу жизни, создаёт гармонию понятийного и образного, обеспечивает комплексность формирования творческой личности.

Ключевые слова: мировая художественная культура, творческие реферативные работы, эстетическая культура, образное мышление.

Inna PHELUSHENKO

Development of creative abilities of pupils in the process of performing creative tasks on the lessons of artistic culture

In this article, the author showed how the use of creative tasks on the lessons of world art and culture contributes to the efficient formation of pupils, commitment to creative success, self-realization and self-improvement. Proves that promotes creative tasks awakening interest, the need to develop their creativity and desire to master the world of culture. This makes it possible to cultivate spirituality, to form the aesthetic environment, cultural atmosphere of life and creates harmony and conceptual imagery, provides comprehensive formation of the creative personality.

Keywords: world artistic culture, creatively abstract works, aesthetically beautiful culture, creative thinking.

Анонції

Інна ФЕЛЮЩЕНКО

Розвиток творчих здібностей школярів на уроках художньої культури

У статті обґрунтовується, що використання творчих завдань на уроках світової художньої культури сприяє ефективному формуванню в школярів